

201

JULIOL
2013

Gir al mandat de Dilma Rousseff

Anna Ayuso, Investigadora principal, CIDOB
Fabricio Carrijo, Assistent de recerca, CIDOB

Després de 10 anys amb un vent de cua que va impulsar l'economia i va situar el Brasil com setena potència mundial en PIB, el país va aconseguir sortejar els primers impactes de la crisi financera de 2008. Però la desacceleració econòmica ha posat en tensió el model de desenvolupament aplicat en els últims anys, que va combinar una economia de lliure mercat amb un major intervencionisme de l'Estat per promoure alhora el creixement econòmic i la reducció la pobresa i la desigualtat. La concessió de crèdits a les empreses i l'augment del poder adquisitiu de la població gràcies a les transferències als sectors més pobres, l'increment del salari mínim (en més d'un 90%) i l'ampliació del treball formal van impulsar el consum intern. La taxa de creixement del PIB entre 2004 i 2010 va arribar a una mitjana de 4,4% anual.

El model de creixement i redistribució era sostenible gràcies a les rendes del sector exportador de matèries primeres als mercats asiàtics, però aquestes han disminuït com a conseqüència de la crisi. L'economia brasilera ha perdut competitivitat a causa de l'augment dels salaris, l'apreciació del tipus de canvi i la manca de reformes. El 2011 l'augment del PIB va ser sols d'un de 2,7% sent tractat de Pibinho en els mitjans. Durant aquests últims mesos el Govern ha buscat un difícil equilibri entre les mesures d'estímul a la indústria (com la pròrroga de la reducció de l'Impost sobre Productes Industrialitzats per incentivar la venda d'automòbils donat que la potent indústria automobilística brasilera acumula estocs insostenibles) i el control de la inflació (com l'exoneració d'impostos a productes de primera necessitat) que li ha valgut acusacions d'incoherència.

Del període de bonança queden els èxits de les polítiques socials que Rousseff va prometre continuar amb el seu lema de campanya electoral "Un país sense misèria". Aquestes polítiques han contribuït a canviar la distribució de la renda i a engruixir la nova classe mitjana, anomenada la classe C- entre una gradació de classes A, B, C i D molt utilitzada a Amèrica Llatina-, amb accés al crèdit i al consum. En un país encara demogràficament molt jove s'ha generat un gran contingent de ciutadans que han crescut en democràcia i les expectatives són les de continuar la mobilitat ascendent gràcies a l'educació, gaudir de serveis públics de qualitat i millorar la disponibilitat de renda. Aquesta classe mitjana no rep les transferències monetàries, ni les subvencions a la indústria però sí que paga els

seus impostos. La pressió tributària a Brasil és la més alta de la regió (35%) i a més és un sistema molt complex i amb efectes regressius en la distribució de la renda, tant per la naturalesa dels tributs com pel seu repartiment. Pocs contribuents qüestionen les transferències als més pobres (que són modestes) però reclamen més serveis de qualitat per a tothom.

Més dubtes suscita la relació de la classe política amb les empreses que reben grans sumes per part del govern en forma de subvencions, exempcions tributàries i concessions d'obra pública. D'aquí van sorgir les queixes sobre el malbaratament de diners públics en els estadis construïts amb vista al Mundial de 2014 i als Jocs Olímpics de 2016 mentre s'encareix l'escàs i ineficient transport públic i el col·lapse circulatori de carrers i avingudes converteix els desplaçaments urbans en un calvari. Les pràctiques corruptes endèmiques segueixen esquitxant un ampli espectre de la classe política. Durant aquesta legislatura de Dilma Rousseff fins a set ministres han hagut de dimitir, el que ha fet que el complex equilibri entre els partits que conformen la coalició governamental trontollés. També va ser processat el president del Partit dels Treballadors (PT) José Dirceu, imputat per l'escàndol de la compra de vots conegut com "mensalão". La intolerància davant les pràctiques corruptes li va valer a la presidenta una àmplia aprovació entre les classes mitjanes però també ha collit enemistats entre l'establishment de les poderoses elits econòmiques de país.

En el "presidencialisme de coalició" vigent al Brasil, l'autoritat presidencial ha de confrontar els lideratges regionals i partidistes que es recolzen en xarxes clientelars de distribució de prebendes i, per això, necessita d'un clar suport popular. Dilma Rousseff el tenia, amb un percentatge d'aprovació del 67% al març, que va disminuir al 57% al juny. Però després de les protestes massives es va desplomar al 30%, segons les enquestes de *Datafolha*. Encara que les protestes no tenien com a blanc cap partit específic, expressaven el malestar per les deficiències de la institucionalitat democràtica i per la ineficiència i falta de transparència de la classe política. Les manifestacions van despertar a la ciutadania i va situar el debat polític en l'ordre del dia al Brasil. Les protestes van aconseguir arxivar una proposta d'esmena constitucional (PEC 37) que limitava els poders d'investigació del Ministeri Públic. També es va aprovar una llei endurint les penes per a totes les pràctiques relacionades amb la corrupció i es va donar llum verda a un projecte que destina el 75% dels *royalties* del petroli a educació i salut públiques. No ha estat suficient.

Després de fracassar en l'intent inicial de minimitzar danys de la presidenta, que va tractar d'apaivagar amb bones paraules als "joves rebels" que des dels carrers li recordaven el seu passat contestatari, va donar un pas endavant per liderar un procés de reforma política. Amb la seva popularitat en declivi, a un any de les presidencials i davant els dubtes sobre la seva candidatura que puguin sorgir entre els partits de la seva coalició, Dilma Rousseff va decidir canalitzar el descontentament cap a la convocatòria d'un plebiscit de reforma política que abordi el finançament dels partits, el sistema electoral, el funcionament de les coalicions de partits i el vot secret per tal de millorar la transparència del sistema. La decisió final correspon al Parlament i és poc probable que s'aprovi abans de les presidencials de 2014, encara que segurament condicionarà la campanya.

Algunes veus acusen Rousseff de protagonitzar una maniobra de distracció, intentant orientar les protestes contra el Govern cap a la classe política en general. No obstant això, la vitalitat de les institucions democràtiques depèn de la seva capacitat d'escoltar a la ciutadania i han de ser una constant, no un interval populista per agradar a les masses a curt termini. Si la presidenta vol recuperar el suport popular no només ha d'honrar la seva fama de gestora eficaç, sinó mostrar que, en temps de dificultat, ella és capaç de liderar un projecte polític que contribueixi a l'enfortiment de la institucionalitat democràtica i consolidi el creixement de les classes mitjanes.